

Darja Zaviršek, Katarina Gorenc

ŠOLANJE IN ZAPOSLOVANJE OTROK IN ODRASLIH, KI SE TEŽKO UČIJO

LAHKO BRANJE



ŠOLANJE IN ZAPOSLOVANJE OTROK IN ODRASLIH, KI SE TEŽKO UČIJO

LAHKO BRANJE

Darja Zaviršek, Katarina Gorenc

Ljubljana 2007

Naslov: Šolanje in zaposlovanje otrok in odraslih, ki se težko učijo. Lahko branje

Avtorici: Darja Zaviršek, Katarina Gorenc

Avtorica ilustracij: Zvonka T. Simčič

Avtorica fotografije: Irena Ceglar

Lektoriranje: Ana Marija Sobočan

Založila: MODRA - Društvo za raziskovanje in uresničevanje psihosocialnih potreb žensk in YHD - Društvo za teorijo in kulturo hendikepa

Oblikovanje: Zvonka T. Simčič

Tisk: Tiskarna Peklaj

Ljubljana 2007

Ta knjižica je izdana s podporo Open Society Institute, kot del programa EU Monitoring and Advocacy Program 2007.

This report was issued with the assistance of Open Society Institute as part of the EU Monitoring and Advocacy Program 2007.

Publikacija ni namenjena prodaji.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

376

ZAVIRŠEK, Darja

Šolanje in zaposlovanje otrok in odraslih, ki se težko učijo :
lahko branje / Darja Zaviršek, Katarina Gorenc ; [avtorica
ilustracij Zvonka T. Simčič ; avtorica fotografije Irena Ceglar]. -
Ljubljana : Modra - društvo za raziskovanje in uresničevanje
psihosocialnih potreb žensk : YHD - Društvo za teorijo in kulturo
hendikepa, 2007

ISBN 978-961-90447-3-5 (YHD - Društvo za teorijo in kulturo
hendikepa)

1. Gorenc, Katarina

232839168

ZAHVALA

Avtorici se zahvaljujeva vsem, ki so nama s pogovori, nasveti in vprašanji, pomagali pri končnem oblikovanju te knjižice. V procesu njenega nastajanja sva se pogovarjali s številnimi ljudmi, ki se težko učijo, s starši in s strokovnimi delavkami in delavci. Z njimi sva se pogovarjali v času od februarja do maja 2007.

To so:

Sonček - Zveza društev za cerebralno paralizo Slovenije: Jelka Bratec ter uporabnice in uporabniki VDC Sonček Ptuj: Stanko Jurič, Tadej Nemec, Mojca Pichler, Petra Pulko in VDC Sonček Murska Sobota: Kristjan Županek, Danica Antolin, Željko Flisar.

VDC Tončke Hočevar: Irena Ceglar in uporabnice in uporabniki VDC Tončke Hočevar, enota Moste: Andreja Bitenc, Maks Bratun, Ivan Brezovar, Igor De Reya, Karin Hudina, Andreja Lajkovič, Marjan Murn, Nataša Soko, Katarina Štrukelj, Gašper Tozon, Tanja Vavpotič, Gregor Vovk, Tanja Čurila, Jože Turšič, Karmen Lebar, Aleš Masten.

Dramska skupina Izštekani: Draga Potočnjak ter Natalija Dorđević, Nina Nestorovič, Urška Jurman, Katarina Bulič, Andreja Golob, Dalibor Nedić, Alen Kranjčan, Dare Pavlin in Iztok Gubanc.

Skupnost Barka: Uroš Gradišar ter Marjanca Markel in Stane Grandlič.

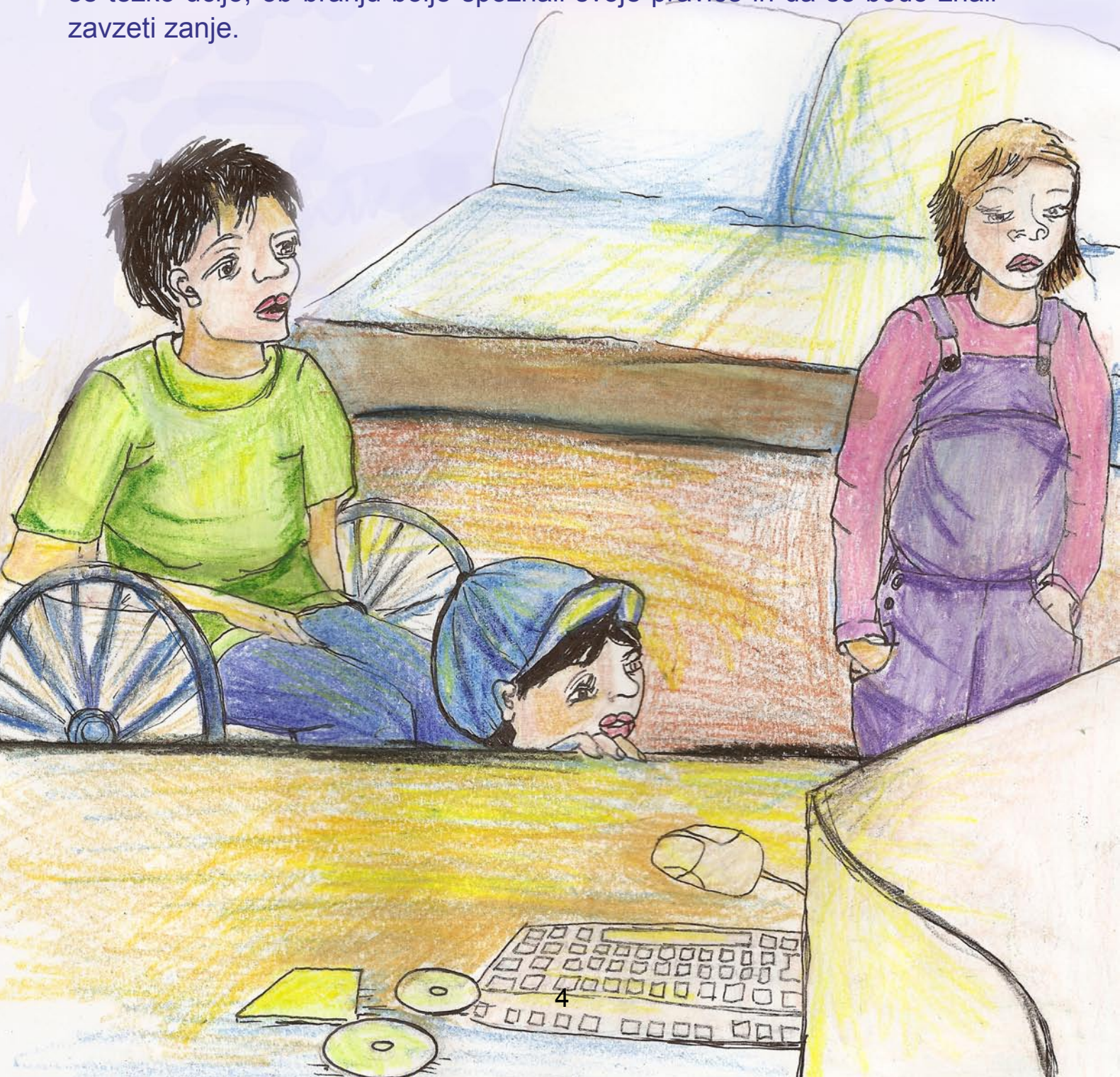
Sožitje - Zveza društev za pomoč osebam z motnjami v duševnem razvoju Slovenije: Katja Vadnal.

O ČEM GOVORI TA KNJIŽICA

Ta knjižica govori o ljudeh, ki se težje učijo. Govori o tem, kakšne šole obiskujejo in kako najdejo zaposlitev, ko odrastejo. Nekateri ne dobijo takšne pomoči, kot jo potrebujejo. Zato niso tako uspešni kot njihovi vrstniki.

Ljudje smo med seboj različni in drugačni drug od drugega. Različnost je dragocena in je del vsakdanjega življenja.

V tej knjižici bomo prikazali, kaj se mora izboljšati, da bi imeli vsi ljudje enake možnosti na področju šolanja in dela. Upamo, da bodo ljudje, ki se težko učijo, ob branju bolje spoznali svoje pravice in da se bodo znali zavzeti zanje.



VELIKO LJUDI MISLI, DA SE VSI OTROCI ŽE RODIJO KOT OTROCI, KI SE TEŽKO UČIJO

To velja le za nekatere otroke, ne pa za vse. Drugi se težje učijo, ker:

- so jih odrasli zanemarjali;
- ker so jih tepli po glavi, ko so bili še zelo majhni;
- ker je njihova mama zelo težko rodila, ali pa so bili tisti, ki bi ji pri tem morali pomagati, malomarni in nepozorni;
- ker so doživeli nesrečo, na primer padli z visoke mize ali plezala;
- ker so doživeli druge slabe stvari, kot na primer slabe dotike, ki se jim reče spolne zlorabe;
- ker so revni, živijo pod šotori, brez knjig in računalnika in govorijo drugače kot ljudje okoli njih.



Za večino otrok, ki se težko učijo, strokovnjaki napišejo, da imajo mejne intelektualne sposobnosti in lažje motnje v duševnem razvoju. Med njimi je zelo veliko romskih otrok.



ENA ŠOLA ZA VSE

V šolo gremo s 6 leti in jo končamo s 15 leti. To je 9 let. Nekateri otroci pa potrebujejo dlje časa. Osnovno šolo končajo s 17 leti, včasih tudi z 21 leti starosti.

Učenje pa se ne dogaja le v šoli, ampak se običajno začne že v vrtcu. Otroci, ki se težko učijo, lahko hodijo v vrtec tam, kjer so doma. Lahko pa obiskujejo vrtec v nekem posebnem zavodu.

Čeprav so otroci med seboj različni, bi vsi morali hoditi v enake vrtnice in šole. Če pa se težko učijo, bi morali dobiti primerno pomoč.

V KATERO ŠOLO BOM ŠEL?

Vsi otroci bi lahko hodili v enake šole, če bi imeli podporo in pomoč, ki jo potrebujejo. Takšna pomoč bi lahko bila: spremstvo v šolo in v času pouka, dodatna pomoč pri učenju ali poseben program učenja.

Vendar pa v Sloveniji nimamo samo ene vrste osnovnih šol, ki bi sprejela vse otroke, ne glede na to, koliko podpore potrebujejo pri učenju. Od leta 2000 imamo Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami. Tam piše, da lahko tudi otroci s posebnimi potrebami hodijo v običajne vrtce in šole.

To je le redkost. O tem odloča posebna komisija.

Komisijo sestavljajo otroški zdravnik, socialni delavec, učitelj, psiholog in še dva člana, ki se določita za vsakega otroka posebej.



Preden komisija sprejme odločitev, se pogovori z otrokom in njegovimi starši, ter pogleda še druge stvari, ki bi lahko bile pomembne za otrokovo učenje. To je na primer: kje stanuje, katera opravila lahko naredi sam, kako riše in piše, kako se pogovarja in igra.

Nekaterim otrokom člani komisije napišejo, da imajo mejne intelektualne sposobnosti. Ti otroci se lahko vpišejo v navadno šolo. Ta šola je blizu doma.

Nekaterim otrokom člani komisije napišejo, da imajo lažjo motnjo v duševnem razvoju. Ti otroci se lahko vpišejo v šolo s prilagojenim programom. Ta šola običajno ni blizu doma.



Če pa so napisali, da ima zmerno, težjo ali težko motnjo v duševnem razvoju, pa ne morejo v navadno šolo, ampak gredo v program, ki se mu pravi Oddelek vzgoje in izobraževanja. Ta program je včasih tudi v zavodu. Zavodi so velikokrat daleč od doma.

Starši se na odločitve komisije včasih pritožijo. Pravijo, da člani komisije otroka ne poznajo dovolj dobro, da ne morejo vedeti, kaj otrok zna in zmore, saj so z njim preživeli premalo časa. Pri tej odločitvi bi morali sodelovati tudi družinski člani in osebe, ki otroka dobro poznajo.

Postopek je pogosto zelo dolg. Včasih se zgodi, da gre otrok zato kasneje v šolo, ali hodi v šolo, pa nima pomoči pri učenju. Za nekatere otroke tudi podpora, ki jo dobijo, ni ustrezna ali pa je je premalo.



ZAVOD NE NAUČI SPRETNOSTI, KI JIH IMAJO TISTI, KI NE ŽIVIJO V ZAVODU

Nekateri otroci se morajo takrat ko začnejo hoditi v šolo, preseliti v zavod. Tudi tisti odrasli, ki nimajo drugačne podpore, morajo živeti v zavodu. Nihče jih ne vpraša, ali jim je to všeč ali ne. Nimajo izbire.

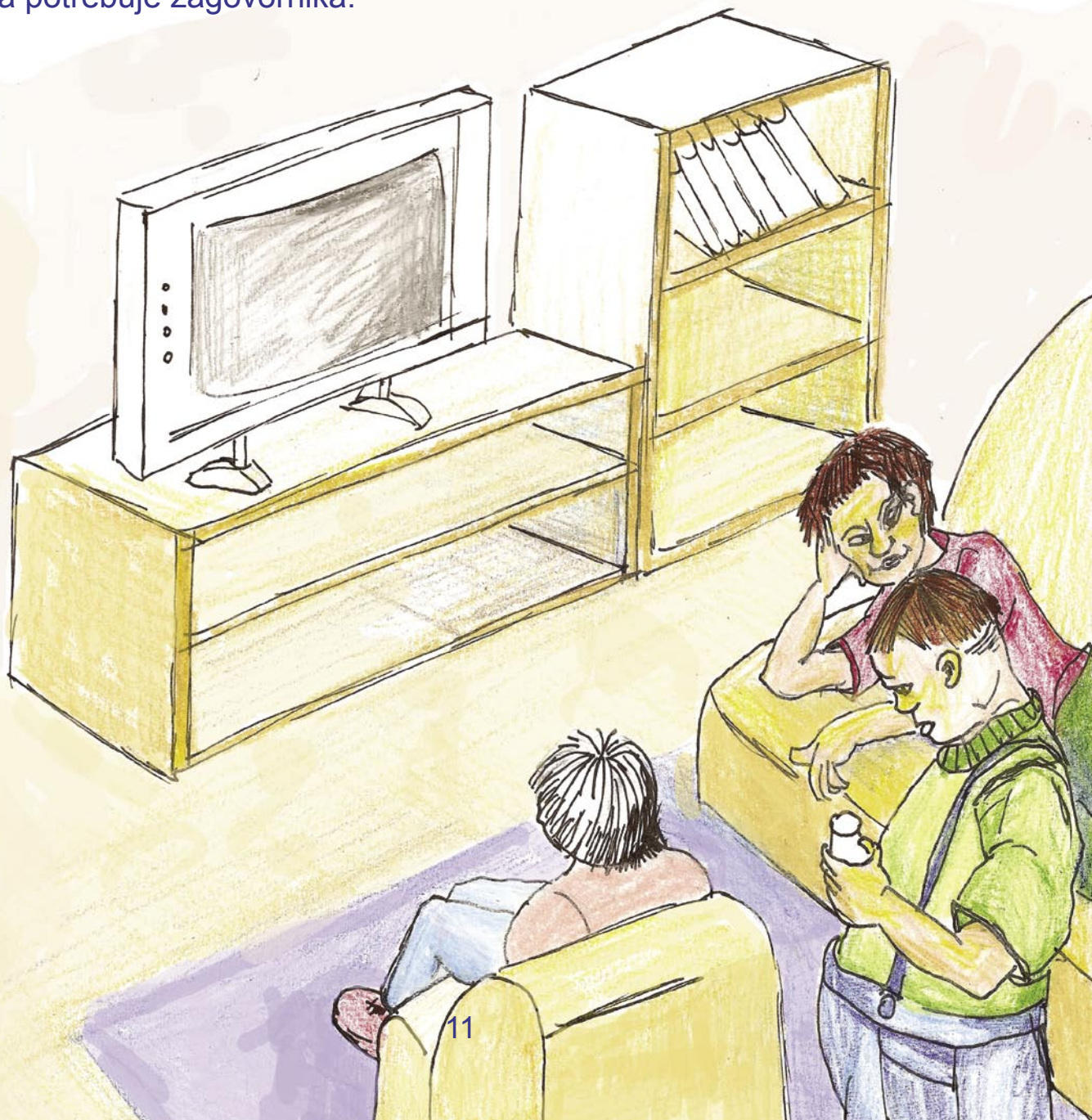


V zavodu:

- ni zasebnosti;
- ne da se početi stvari, ki jih počnejo vrstniki, ki živijo doma;
- ni izbire, kdaj bi šel človek spat in s kom bo v sobi;
- v zavodu morajo ljudje jesti takrat, ko je določeno;
- nekatere vzgojiteljice in sestre so prijazne, druge pa ne;
- če človek česa noče, ima malo možnosti, da ga kdo upošteva;
- če se pritoži, ima malo možnosti, da se kaj spremeni.

V Sloveniji je okoli 1000 otrok, ki so dobili oznako, da imajo zmerno, težjo ali težko motnjo v duševnem razvoju in živijo v zavodih.

Večini ljudi, ki živi v zavodu, je odvzeta opravilna sposobnost. To pomeni, da namesto njih odločajo skrbniki. Nimajo bančnega računa in jih najpogosteje nihče ne vpraša, kje in s kom želijo živeti. Temu se reče skrbništvo. Taka oseba potrebuje zagovornika.



KAJ BOMO, KO BOMO VELIKI?

Srednje šole, kamor se lahko vpišejo mladi, ki se težje učijo, trajajo dve leti in pol. V njih naj bi pridobili spretnosti in znanja za zaposlitev. Vendar ti mladi lahko izbirajo le med malo različnimi poklici. Na primer: pomočnik peka, pomočnik mesarja, pomočnik slaščičarja, pomočnik kmetovalca, pomočnica gospodinje. Te srednje šole so v velikih mestih, otroci, ki živijo na vasi in daleč od mesta, pa ne morejo do njih.

Mladi, ki se ne morejo vpisati v srednje šole, se učijo preprostih del v posebnih delavnicah. Te so v dnevni centrih in v varstveno delovnih centrih. V njih bi se morali učiti tudi spretnosti za vsakdanje življenje:

- kako uporabljati bančne kartice in pridobiti osebne dokumente;
- kako zahtevati ustrezne informacije pri zdravniku, socialni delavki, fizioterapevtu;
- kako izbrati obleko, ki ti je všeč, ti pristoji in si jo lahko privoščiš;
- kako ohraniti prijeten videz in lepo dišati;
- kako postati bolj samozavesten - se počutiti dobro glede sebe.



USPOSABLJANJE ZA ZAPOSLOVANJE



Za vsako delo se je potrebno ustrezno usposobiti. To pomeni, naučiti se, kako se delo opravlja.

Vsak človek lahko dela, če je njegovo delovno mesto prilagojeno njegovim spretnostim in znanju. Včasih potrebuje tudi podporo in spodbude drugih ljudi. Za določena opravila pa potrebuje ustrezno pomoč.

Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov, ki je bil sprejet leta 2004, je pomemben tudi za ljudi, ki se težko učijo. Govori o tem, kakšno podporo naj dobijo in kdo naj jim pomaga, da bodo dobro opravili svoje delo. Zakon določa, da mora biti v vsakem večjem podjetju zaposlenih nekaj invalidov.

Vseeno pa ta zakon vsem ljudem, ki imajo težave pri učenju, ne daje možnosti za zaposlitev.

Zaposlijo se lahko le tisti, za katere so strokovnjaki določili, da imajo lažjo motnjo v duševnem razvoju. Ti ljudje lahko iščejo delo, tako kot vsi drugi, na uradih, ki posredujejo delovna mesta, ali pa v invalidskih podjetjih.

Če neko podjetje izve, da nekomu pravijo, da ima motnjo v duševnem razvoju, ali, da je hodil v šolo s prilagojenim programom, ga ne vzamejo v službo. Mislijo, da ne bo dober delavec.

Tudi ljudje, ki se težko učijo, imajo pravico, da opravljajo različna dela v običajnih okoljih, kjer jih ljudje cenijo in spodbujajo. Za svoje delo morajo dobiti plačilo.



V trgovini Bauhaus v Ljubljani delajo ljudje iz varstveno delovnega centra. So dobri delavci in delavke. Tudi drugi ljudje bi lahko delali v običajnem okolju, če bi to želeli in bi jih pri tem nekdo podpiral.

Ljudje, ki imajo oznako zmerna, težja in težka motnja v duševnem razvoju, ne morejo biti zaposleni. Zakon, ki govori o tem, je star že 25 let. Lahko obiskujejo varstveno delovne centre ali dnevne centre. Tam opravljajo preprosta opravila. Za delo dobijo denarno nagrado, ne pa plače. V Sloveniji več kot 2500 ljudi dela v varstveno delovnih centrih. Vseh varstveno delovnih centrov je okoli 55.

Katerih spretnosti bi se morali v varstveno delovnih centrih in dnevnih centrih še učiti?

- kako se nakupuje;
- kako se uporablja bankomat in ravna z denarjem;
- kako se napiše pismo in kako se bere zemljevid;
- kako se pogovarja in izraža svoja čustva;
- kako človek pove svoje mnenje, ko je jezen, na neagresiven način;
- kako se skuha kosilo.

S tem znanjem bi postali bolj samostojni.



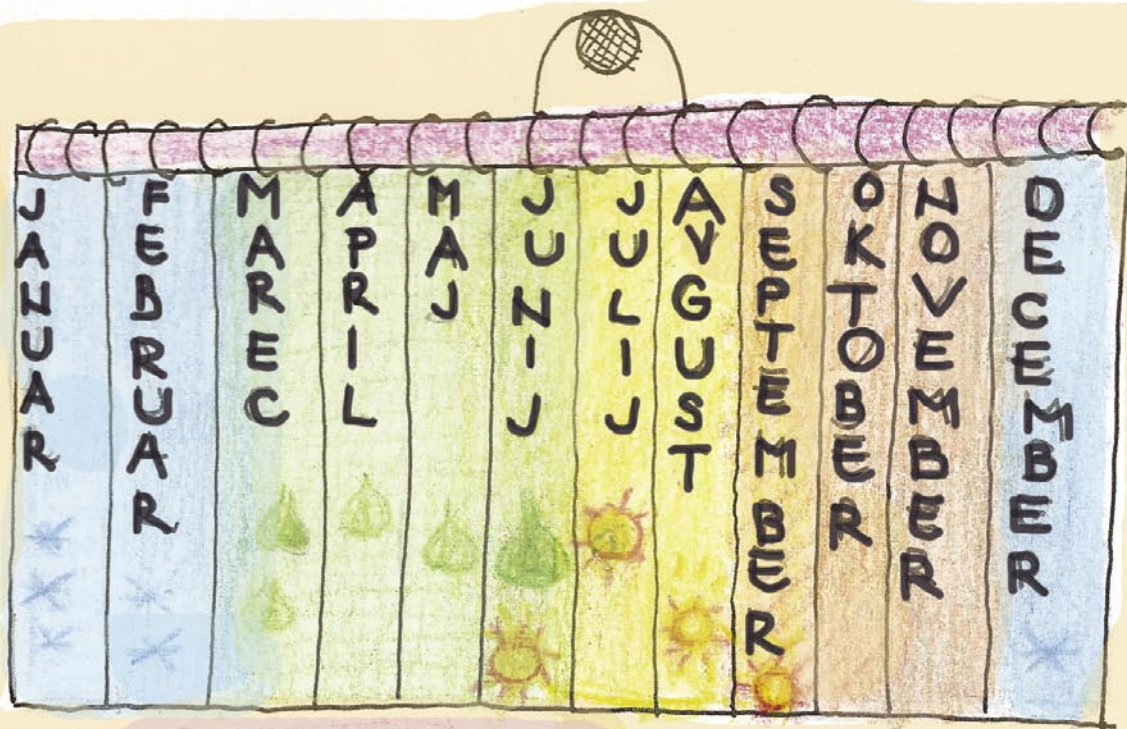
ISKANJE ZAPOSLOTITVE

Tisti, ki so hodili v šolo s prilagojenim programom in ne najdejo službe preko oglasov, se lahko prijavijo na Zavod za zaposlovanje.



Tam lahko poiščejo rehabilitacijsko svetovalko. Rehabilitacijska svetovalka pomaga ugotoviti, kje bi se človek lahko zaposlil, kaj bi lahko delal in kaj se mora še naučiti, da bo lahko opravljal zeleno delo. Ta proces se imenuje zaposlitvena rehabilitacija. Izvaja se v različnih organizacijah po Sloveniji.





POLOVICA LETA

Rehabilitacija lahko traja 6 mesecev, lahko pa se tudi podaljša.

Na zaposlitveni rehabilitaciji se lahko:

- pogovoriš s strokovnjakom ali strokovnjakinjo o tem, kaj bi rad delal, kje bi delal, kaj že znaš, česa se moraš še naučiti;
- vključiš v različne delavnice, kjer spoznaš, kako se predstaviti delodajalcu, kako se spoznaš z novimi sodelavci, katera vrsta dela ti ustreza;
- izdela program pomoči, ki jo boš potreboval na delovnem mestu;
- usposabljaš za delo v pravem podjetju;
- spoznaš z delom, ki ga boš kasneje tudi opravljal v službi.



Po opravljenem procesu rehabilitacije bo komisija izdala mnenje, v katerega lahko zapiše:

- da se lahko zaposliš v podporni zaposlitvi, to je v običajnem podjetju, kjer imaš dodatno pomoč;
- da lahko delaš v zaščitni zaposlitvi, to je v zaposlitvenem centru;
- da nisi sposoben za plačano delo in se lahko vključiš v varstveno delovni center ali dnevni center.

MOJE PRAVICE

- Pravico imam, da jaz, moji starši ali skrbniki, pa tudi moji prijatelji in zagovorniki, dobimo čim več informacij, ki jih bomo razumeli in koristno uporabili. Ljudje morajo uporabljati besede, ki jih bomo razumeli, ko se odločamo o stvareh, ki so pomembne za naše življenje.

- Pravico imam, da dobim toliko podpor in spodbud, da bom premagovala ovire, ker se učim težje kot drugi sovrstniki. Čim mlajša sem, tem več se lahko naučim.

- Pravico imam, da se učim koristnih spretnosti in da živim v običajnem okolju, skupaj z različnimi ljudmi. Pravico imam hoditi v šolo, kjer so vsi otroci. Imeti moram resnične možnosti za izbiro poklica.



- Pravico imam do samostojnega življenja. To pomeni, da človek živi kot večina ljudi v družbi in da prejema takšno podporo, kot jo potrebuje. Noben človek ni popolnoma samostojen in vsak potrebuje podporo drugih ljudi. Nekateri ljudje potrebujejo več podpore, ker so fizično ovirani ali pa se težko učijo. Tudi jaz bi šel rad v kino, na izlet, na koncert, v gostilno, kot drugi ljudje, le da mi mora pri tem nekdo pomagati.

- Pravico imam, da ljudje moje pripovedovanje, želje in zahteve jemljejo resno.



- Pravico imam do osebne asistencije v različnih obdobjih svojega življenja: ko sem otrok, ko začnem hoditi v šolo, na prehodu od izobraževanja do zaposlovanja, ko iščem zaposlitev in ko opravljam plačano delo.
- Pravico imam, da izberem kje in s kom bom živela. Pravico imam do podpore, da si ustvarim svojo družino, če si to želim.
- Pravico imam imeti učiteljice, ki imajo znanje o tem, kako voditi razred, v katerem so tudi otroci, ki se težko učijo;



- Pravico imam, da si izberem zagovornika. Zagovornik je človek, ki ga poznam in mu zaupam, da me bo podpiral tako, da se moj položaj ne bo poslabšal in da se mi ne bodo dogajale stvari proti moji volji. Moji zagovorniki so lahko:

- moji starši;
- moj prijatelj ali prijateljica;
- prostovoljka ali prostovoljec v zavodu;
- strokovni delavec ali strokovna delavka, ki ji zaupam.

- Pravico imam, da me ljudje spoštujejo in me kličejo z mojim imenom in priimkom. Nočem, da mi rečejo »otrok«, »invalid«, »prizadet«, »bolan« ali »mongoloid«.

- Pravico imam, da ne grem v zavod, če tega ne želim. Stanovanjske skupine so ena od oblik, kjer ima človek večjo samostojnost kot v zavodu. Tam dobi tudi pomoč in podporo, ki jo potrebuje, če ne more živeti povsem



Beleške:

